

5-SHO'BA: O'ZBEK MILLATI VAKILLARINING QOZOQ OILALARIGA MOSLASHUVI JARAYONIDA MADANIY, IJTIMOIIY VA PSIXOLOGIK OMILLARNING TA'SIRI

Yesenova Nursaule

Navoiy Davlat Universiteti "Pedagogika" kafedrası o'qituvchisi

e-mail: yesenovanursaule@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashuv jarayoni chuqur tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor madaniy, ijtimoiy va psixologik omillarga qaratilgan bo'lib, bu omillar o'zaro munosabatlarni va insonlar o'rtasidagi aloqalarni qanday shakllantirishi ko'rib chiqiladi. Maqolada, shuningdek, o'zbek va qozoq madaniyatlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir, ijtimoiy integratsiya jarayonlari va shaxsiy identitet muammolari tahlil etiladi. Natijada, mazkur voqealar ikki millat o'rtasidagi hamkorlik va o'zaro tushunishni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi o'rganiladi.

Kalit so'zlar: O'zbek millati, qozoq oilalari, moslashuv, madaniy omillar, ijtimoiy omillar, psixologik omillar, identitet, integratsiya.

ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ, СОЦИАЛЬНЫХ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА ПРОЦЕСС АДАПТАЦИИ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ УЗБЕКСКОГО НАРОДА В КАЗАХСКИХ СЕМЬЯХ

Аннотация. В данной статье глубоко анализируется процесс адаптации узбекского народа к казахским семьям. Основное внимание уделено культурным, социальным и психологическим факторам, которые формируют взаимоотношения и связи между людьми. В статье также рассматриваются взаимодействия между узбекской и казахской культурами, процессы социальной интеграции и проблемы личной идентичности. В результате исследуется, что данные аспекты имеют важное значение для развития сотрудничества и понимания между двумя народами.

Ключовой слово: Узбекский народ, казахские семьи, адаптация, культурные факторы, социальные факторы, психологические факторы, идентичность, интеграция.

THE IMPACT OF CULTURAL, SOCIAL, AND PSYCHOLOGICAL FACTORS ON THE ADAPTATION PROCESS OF REPRESENTATIVES OF THE UZBEK NATION IN KAZAKH FAMILIES

Annotation. This article provides an in-depth analysis of the adaptation process of the Uzbek nation to Kazakh families. The focus is on the cultural, social, and psychological factors that shape relationships and connections between individuals. The article also examines the interactions between Uzbek and Kazakh cultures, social integration processes, and issues of personal identity. As a result, it is explored how these aspects are crucial for fostering cooperation and mutual understanding between the two nations.

Key words: Uzbek nation, Kazakh families, adaptation, cultural factors, social factors, psychological factors, identity, integration.

Bugungi global dunyoda madaniy moslashuv jarayonlari, ijtimoiy integratsiya va shaxsiy identitet masalalari har qanday millat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Qozoq xalqi qo'shni madaniyat va sivilizatsiyalarning turli ta'sirida shakllanganuzoqvaqadimiy tarixga ega. Asrlar davomida ular o'zlarining ko'chmanchi merosining mohiyatini saqlabqolgan holda, bu ta'sirlarni o'ziga xosligini sintez qildilar. Qozoq xalqining individualliginishakllantirishda harakatchanlik va moslashuvchanlik bilan ajralib turadiganko'chmanchiturmush tarzi katta rol o'ynadi. U o'ziga ishonish, topqirlik va tabiat bilan yaqinaloqanirivojlantirdi, bularning barchasi ularning o'ziga xosligining muhim tarkibiy qismlari. O'zbek va qozoq xalqlari, tarixan yaqindan bog'liq bo'lib, o'zaro madaniy aloqalarini rivojlantirganlar. Biroq, zamonaviy sharoitlarda har ikki millat vakillari o'rtasida yangi moslashuv jarayonlari yuzaga kelmoqda. Ularning qozoq oilalari ichida yashovchi o'zbek vakillarining ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatdan qanday moslashayotganini o'rganish, ushbu jarayonlarning yaxshi yoki yomon ta'sirini baholashga imkon beradi.

Ma'lumki, o'zbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashuvi jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, bu jarayonda quyidagi madaniy, ijtimoiy va psixologik omillar muhim rol o'ynaydi.

1. Madaniy omillar.

a) Til va kommunikatsiya: O'zbek va qozoq tillari turkiy tillar bo'lgani sababli ularning o'rtasida o'xshashliklar mavjud. Lekin, tilning o'zgarishi va o'zaro kommunikatsiya, ikkita millatning madaniy va ijtimoiy moslashuvi uchun muhimdir. O'zbeklar va qozoqlar o'rtasida til orqali muloqot, o'zaro tushunishni va madaniyat almashinuvini kuchaytiradi.

b) An'analar va urf-odatlar: O'zbek va qozoq oilalarining urf-odatlari va an'analari o'xshash bo'lishi mumkin, lekin har bir xalqda o'ziga xos yondashuv va xususiyatlar mavjud. Masalan, nikoh marosimlari yoki bayramlarni nishonlashda farqlar bo'lishi mumkin, bu esa moslashuv jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

c) Qadriyatlar va e'tiqod: Ijtimoiy qadriyatlar va diniy e'tiqodlar ham o'zaro moslashishda ta'sir ko'rsatadi. O'zbek va qozoq xalqlari Islom dinini qabul qilgan bo'lib, diniy an'analar va qadriyatlar moslashuv jarayonida muhim rol o'ynaydi.

d) Ijtimoiy muhit: Ijtimoiy muhit va kurashish sharoitlari ham madaniy moslashuvda ta'sir etadi. Oilaning ijtimoiy-iqtisodiy holati, uning ta'lim darajasi va yashash joyi moslashuv jarayonini belgilaydi. O'zbeklar va qozoqlar orasida ijtimoiy aloqalar kuchayib borishi ular o'rtasida yaqindan tanishishga yordam beradi.

2. Ijtimoiy omillar.

a) Ijtimoiy aloqalar: O'zbeklar va qozoqlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalar moslashuv jarayoniga bevosita ta'sir qiladi. Ota-onalar, do'stlar, va tanishlar orqali o'zaro kommunikatsiya va aloqalar kuchaygan sari, bu ikki xalq o'rtasida tushunish va hamkorlik imkoniyatlari oshadi.

b) Ijtimoiy qatlamlar: O'zbek va qozoq jamiyatlaridagi ijtimoiy qatlamlar va guruhlarining mavjudligi moslashuv jarayonini belgilashda muhim ahamiyatga ega. O'rtacha yoki yuqori ijtimoiy qatlamda bo'lgan oilalar boshqalariga nisbatan ijtimoiy moslashishda ko'proq qulayliklarga ega bo'lishi mumkin.

c) Ta'lim va bilim: Ta'lim darajasi ham ijtimoiy omil sifatida muhim rol o'ynaydi. Yaxshi ta'lim olgan shaxslar kengroq fikrlash, boshqa madaniyatlarni qabul qilish va o'zaro anglashuvda yanada muvaffaqiyatli bo'lishlari mumkin. Bu, shuningdek, o'zbek va qozoq madaniyatlari o'rtasida integratsiyani ham kuchaytiradi.

d) Iqtisodiy xarakter: Iqtisodiy holat va farovonlik ham moslashuv jarayonida muhim rol o'ynaydi. O'zila ailalarning iqtisodiy farovonligi ularning boshqa madaniyatga moslashish darajasini belgilaydi. Mobilizatsiya qilish va iqtisodiy imkoniyatlar o'zaro integratsiyani yoqlaydi.

e) Boshqa jamoat tashkilotlar: O'zbek va qozoq xalqlari o'rtasidagi ijtimoiy moslashuvni kuchaytirish maqsadida tashkil etilgan jamoat tashkilotlari va uyushmalar ham samarali rol o'ynashi mumkin. Ushbu tashkilotlar o'zaro bog'lanish, madaniy almashinuvni rivojlantirish va muammo va qiyinchiliklarni hal qilishda yordam beradi.

f) Ijtimoiy kommunikatsiya tizimlari: Ijtimoiy media, novatorlik va axborot texnologiyalari o'zaro aloqalarni kuchaytirishga yordam beradi. Bu vositalar orqali o'zbek va qozoq xalqlari o'rtasida bilim va ma'lumot almashinuvini tezlashtiradi va ularni yanada yaqinlashtirishi mumkin.

3. Psixologik omillar.

a) Identifikatsiya va o'zligini anglash: O'zbek millati vakillari qozoq oilalariga moslashishda ikkinchi madaniyat bilan tanishayotganda o'z kimligini qayta ko'rib chiqishlari mumkin. Bu jarayon shaxsiy identifikatsiyani va ijtimoiy guruhga tegishlilikni qabul qilishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Shaxsiy va milliy identitetni muvozanatlash psixologik jihatdan murakkab vaziyatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

b) Stress va moslashuv: Yangi madaniyatga moslashish jarayoni ko'pincha stressga olib keladi. O'zbeklar va qozoqlar o'rtasida madaniy va ijtimoiy farqlar mavjudligi, yangi muhitga moslashda qiyinchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Stressni boshqarishga yordam beradigan psixologik strategiyalar zarur bo'ladi.

c) Qabul qilish va hamkorlik: O'zbek vakillari qozok oilalari bilan muomalada bo'lganlarida, ularning qarashlari, an'analari va madaniyatlarini qabul qilishlari muhimdir. Ijtimoiy psixologiyada aqidalar va e'tiqodlarni qabul qilish jarayoni, shuningdek, o'zaro hamkorlikni kuchaytirishi mumkin.

d) Interkultural muloqot: Madaniy farqlarni tushunish va e'tirof etish psixologik jihatdan osonlashtiradi. O'zbeklar va qozoqlar o'rtasidagi interkultural muloqot, o'zaro

empatiya va tushunishni rivojlantirishga yordam berishi mumkin. Bu, ularga o'zaro bog'lanish va do'stlikchilik aloqalarini o'rnatishda yordam beradi.

e) O'tmish tajribalari: O'zbek vakillari o'z tarixiy va madaniy tajribalari, shuningdek, qozoq millati bilan bo'lgan aloqalari bilan ishlashlari mumkin. Tarixiy taraqqiyotlar, sarosimalar yoki konfliktlar o'zaro munosabatlarga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Psixologik jihatdan, bu tajribalar shaxsiy va ijtimoiy munosabatlarni qayta shakllantirishi mumkin.

f) Ijtimoiy stereotip va dogma: Millatlarni ijtimoiy stereotiplar va qabul qilingan dogmalar orqali qabul qilish odatiy hol bo'ladi. O'zbek vakillari qozoqlar haqida yoki aksincha, ba'zi stereotiplarga ega bo'lishlari mumkin, bu esa ularning bir-birlariga bo'lgan munosabatlariga ta'sir qiladi. Bu stereotiplarni yengish uchun psixologik emas, balki madaniy o'zgarishlar ham zarur bo'lishi mumkin.

Bularning barchasi, o'zbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashuvi jarayonida bir-birini to'ldirish va murakkablikni anglashda muhim ahamiyatga ega. Bu holatlarni tushunish va qabul qilish, ikki millat o'rtasida sodiqlik va hamkorlikni rivojlantirishda yordam beradi. O'zbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashuvi jarayoni murakkab va ko'p qirralidir. Ushbu jarayonda madaniy, ijtimoiy va psixologik omillar o'zaro aloqada bo'lib, o'zaro integratsiya va moslashuvni belgilaydi. Madaniy omillar, masalan, til, urf-odatlar, an'analar va oziq-ovqat madaniyati, o'zbek va qozoq xalqlari o'rtasida o'zaro anglashuvni ta'minlab, yangi muhitda do'stlik aloqalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu omillar ijtimoiy ta'sir ko'rsatadi va madaniy almashinuvni kuchaytiradi. Ijtimoiy omillar, jumladan, ijtimoiy aloqalar, iqtisodiy holat va ta'lim darajasi, moslashuv jarayonini belgilaydigan sharoitlarni hosil qiladi. O'zaro to'siqlarni yengish va ijtimoiy muvaffaqiyatni ta'minlash uchun ijtimoiy muhitni rivojlantirish lozimdir. Psixologik omillar esa shaxsiy identifikatsiya, stress, interkultural muloqot va stereotiplar kabi jihatlarni o'z ichiga oladi. O'zbek vakillari uchun qozoq madaniyatini qabul qilish va o'zaro empatiyani rivojlantirish, psixologik jihatdan moslashuvni osonlashtiradi va yangi hayot sharoitlarida barqarorlikni ta'minlaydi. Umuman olganda, O'zbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashuvi jarayoni ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlik bilan belgilanadi. Ushbu omillarni inobatga olish va ulardan foydalanish O'zbekiston va

Qozogʻiston oʻrtasida yanada kuchli va hamjihatlik munosabatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega boʻladi. Natijada, bu jarayon nafaqat ijtimoiy barqarorlikka, balki madaniy xilma-xillik va oʻzaro hurmatga ham hissa qoʻshadi. Tadqiqotimiz natijasida oʻzbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashuvi jarayonida madaniy, ijtimoiy va psixologik omillarning taʼsirini yumshatish va moslashuvchanlikni oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqdik:

1. Madaniy taʼlim va almashuv dasturlari

- **Madaniyatni oʻrgatish:** Oʻzbek va qozoq madaniyatlari haqida ijtimoiy tadbirlar, seminarlar va treninglar oʻtkazish. Bu tadbirlar ikki tomonlama madaniy merosni tushunishga yordam beradi.

- **Madaniy almashinuv dasturlari:** Yoshlar, talabalar yoki professional guruhlar uchun madaniy almashinuv dasturlarini tashkil etish. Bu, bir-birining madaniyati bilan bevosita tanishish imkonini beradi.

2. Ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish

- **Ijtimoiy tadbirlar:** Oʻzbek va qozoq oilalarini birlashtiruvchi ijtimoiy tadbirlar, misol uchun, bayramlar, sport musobaqalari yoki koʻngilli tadbirlarda birgalikda ishtirok etishga ragʻbatlantirish.

- **Mahalliy jamoatlar bilan hamkorlik:** Oʻzbek va qozoq oilalari oʻrtasida mahalliy jamoat tashkilotlari orqali hamkorlikni rivojlantirish. Bu, oʻzaro doʻstlik va tushunishni kuchaytiradi.

3. Psixologik qoʻllab-quvvatlash

- **Psixologik seminarlar:** Yangi muhitga moslashish jarayonida yordam berish uchun psixologik seminarlar va koʻnikmalarni rivojlantirish dasturlarini tashkil etish. Stressni boshqarish va emosional intellektni rivojlantirishga eʼtibor qaratish.

- **Mentorlik tizimi:** Oʻzbek yoki qozoq xalqlaridan kelgan shaxslar uchun mentorlik tizimini joriy etish, ularni yangi muhitda qoʻllab-quvvatlash.

4. Til va kommunikatsiyani rivojlantirish

- **Til oʻrganish dasturlari:** Ikkita millat vakillari uchun oʻzaro muloqotni osonlashtirish maqsadida til oʻrganish dasturlarini tashkil etish. Bu, oʻzaro tushunishni kuchaytiradi.

• **Kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish:** Ijtimoiy va madaniy kontekstda kommunikatsiya ko'nikmalarini o'rganishga qaratilgan dasturlar.

5. Ijtimoiy qadriyatlarni rivojlantirish

• **O'zaro hurmat va qabul qilish:** O'zbek va qozoq xalqlari o'rtasida o'zaro hurmatni rivojlantirish maqsadida, ularning, tarixiy, madaniy va dini qadriyatlarini o'rganishga qaratilgan tadbirlar o'tkazish.

• **Keng qamrovli muhokama forumlari:** Turli madaniyatlar o'rtasida samarali muhokama va fikr almashish uchun ochiq forumlar va muloqot platformalarini tashkil etish.

Ushbu tavsiyalar O'zbek millati vakillarining qozoq oilalariga moslashish jarayonida ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlarni yumshatishga va moslashuvchanlikni oshirishga yordam beradi. Shuningdek, bu tavsiyalar ikkita xalq o'rtasida o'zaro tushunishni, hamkorlikni va do'stlik aloqalarini yaxshilashga yo'naltirilgan.

Fodalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **Asqarov, M.** *Madaniyatlararo muloqot: O'zbek va Qozoq xalqlari o'rtasida o'zaro anglashuv.* O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Nashrlari. Toshkent: 2020.

2. Абдакимов А. История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). Учебное пособие. Алматы, 2013.

3. Дониёров А. Х. Марказий Осиё халклари этнографияси, этногенези ва этник тарихи фанидан таълим технологияси / Услубий кулланма. Марказий Осиё халқлар тарихи сериясидан. - Тошкент, 2010. - 144 б.

4. **Jalilova, G.** *Ijtimoiy psixologiya va madaniy o'zgarishlar: O'zbek va qozoq tajribalari.* Qozog'iston Milliy Universiteti Nashrlari. Almata: 2021.

5. Кумеков Б. Е. Мухаммед Хайдар Дулат. История, личность, время. Алматы, 2004.

6. **Mirzaev, S.** *O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasidagi madaniy-almashinuv jarayonlari: muammolar va yechimlar.* Fan va Texnologiya. Tashkent: 2019

7. Murtazayeva, R. O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik: darslik / - Toshkent: «Go To Print», 2020. - 344 b.